

Владислава Москалець

Єврейські спільноти Борислава і Дрогобича в другій половині 19 століття, як приклад зростання єврейського середнього класу

Історія трансформації єврейських спільнот, яка почалася наприкінці XIX століття є важливою частиною східноєвропейської історії і пов'язана із загальним процесом модернізації регіону. Історія єврейських спільнот Борислава та Дрогобича підважує традиційні погляди на галицьких євреїв, як соціально відстале формування та ілюструє, як індустріалізація галицьких міст трансформувала життя єврейських еліт та призвела до формування єврейського середнього класу.

Відкриття ресурсів нафти в Галичині в середині XIX століття привернуло інвестиції капіталу, а швидкий зріст індустрії, натомість, стимулював економічний розвиток Дрогобича та Борислава, попередньо невеликих міст. Єврейські підприємці долучилися до нафтового, та, зокрема, воскового бізнесу на ранніх стадіях. Найбільш успішні з них сформували єврейську економічну еліту, пов'язану як бізнесовими, так і родинними стосунками. Родини, які становили єврейську економічну еліту Дрогобича та Борислава (Гартенберги, Шраєри, Лібермани, Ляутербахи, Бакенроти та інші) становитимуть об'єкт дослідницького проекту. Метою проекту є дослідити, як залучення в видобуток та переробку нафти змінило стиль життя, погляди та орієнтації економічної еліти. Ця трансформація також мала вплив на життя всієї єврейської спільноти, хоча остання перестає бути гомогенною.

Приватні єврейські підприємці стають одними з найбільш активних учасників галицької нафтової індустрії протягом її першої фази розвитку в 1860-х. Після механізації нафтової індустрії та

залучення великих міжнародних компаній у торгівлю, яке відбувалося з 1880-х років, дрібні власники покидають індустрію. Однак група середніх та великих підприємців, яка вже сформувалася успішно інтегрувалася у великий бізнес. Ці групи становили одні з найвпливовіших сил, як і в економічному, так і в політичному та соціальному житті міст. Окрім бізнесової діяльності деякі з індустріалістів, як Ашер Зеліг Ляутербах – присвячували час створенню релігійних та філософських текстів, займалися благодійністю та закликали до змін у освіті.

Завдяки своєму унікальному статусові, як єдиних індустріальних центрів у Галичині, Дрогобич та Борислав стають об'єктом зацікавлення для соціалістів (Іван Франко та Ігнацій Дашинський) та пізніше сіоністів (Саул Рафаел Ландау, Абрахам Зальц та Теодор Герцль), для яких індустріальне життя регіону, зокрема стосунки поміж власниками шахт та робітниками були ефективною ілюстрацією їхніх ідеологій.

Для соціалістів єврейські підприємці стали класичних прикладом капіталістів-експлуататорів, які руйнували життя місцевих робітників та селян. Місцеві польські газети, такі як “Газета Наддністрянська”, “Кур’єр Дрогобицький” чи “Стражниця” публікували звинувачувальні статті про бізнесові афери єврейських підприємців та про зв’язки всередині їхньої групи. Живі портрети єврейських нафтових бізнесменів з’являються у художніх творах Івана Франка („Борислав сміється”, „Воа Constrictor”) та Йозефа Рогоша (“В Галицькому пеклі”) і у оповіданнях Стефана Коваліва.

Тексти представників єврейської еліти, однак, репрезентують цілком інший портрет єврейського підприємця: особи, яка отримала як класичну єврейську, так і загальну освіту, розумного бізнесмена та благодійника. Порівняння зовнішнього погляду на єврейську еліту

та її саморепрезентації дає нам живу картину цінностей, інтересів та страхів єврейського та неєврейського світів

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 1840-х років, періоду формування підприємницької еліти до початку Першої Світової Війни, під час якої більшість підприємців емігрувало з міста. Географічні меж охоплюють території видобутку та торгівлі нафтою, так званий галицький “нафтовий пояс” (Дрогобич, Борислав, Східниця. Оскільки в проекті заторкуються наступні покоління нафтових магнатів, межі можуть бути розширені до Львова і Кракова, які були центрами освіти. Одним з найважливіших міст є Відень, що стає місцем проживання багатьох нащадків дрогобицьких нафтових магнатів.

Метою дослідницького проекту є дослідити процес зміни, який пройшла єврейська економічна еліта Дрогобича та Борислава, зрозуміти трансформацію і модернізацію цієї групи на протязі трьох поколінь. Це буде втілено через дослідження зв'язків всередині єврейської спільноти і поза нею, стратегій поведінки та інтелектуальних орієнтацій, щоб окреслити формування сильного середнього класу та його подальшої зміни.

Однією з найважливіших характеристик інтелектуального життя Борислава та Дрогобича було змагання поміж польською та німецькою моделями акультурації. Окрім того, культурні орієнтації євреїв, пов'язаних з нафтовою торгівлею демонструють складнощі, у виборі тієї чи іншої моделі, отож важливим є проаналізувати це питання детальніше.

Дослідження уможливилює більш детальний погляд на вплив індустріалізації на членів єврейської економічної еліти. Досі не було проведено такого дослідження на галицькому прикладі, але цей регіон є важливим у східноєвропейському контексті. Галичина є

унікальною, зважаючи на високий рівень релігійності та зв'язків з юдаїзмом серед економічних еліт. Попередні дослідження еліт у різноманітних регіонах Східної Європи приділяють порівняно мало уваги процесам, які відбувалися серед кількох поколінь єврейського середнього класу та є радше описовими.

Унікальність Дрогобича та Борислава, як прикладів індустріалізації в Галичині, дозволяє нам побачити модернізацію єврейських еліт у іншому контексті, аніж, наприклад, у Львові чи Бродах. Майбутнє порівняння галицького випадку з індустріальними містами в інших регіонах Австро-Угорської імперії дозволить зрозуміти ширші зв'язки між економічними та культурними процесами. Саме тому цей дослідницький проект є важливим не лише в місцевому галицькому контексті, але заторкує ширшу проблему модернізації єврейських еліт у Східній Європі загалом.